

İçindekiler...

Editörden... Nazan HAYDARI	2
YORUMLAR	
İç/Dış Gç zerine Kısa Notlar Molla DEMİREL	3
İç/Dış Gç ve Kültür Sempozyumundan İzlenimler Nazan HAYDARI	5
Etrüsklerin Kökeni Nedir? Gönül PULTAR	8
KİTAP YORUMLARI	
Tanzimat'tan Günümüze Türkçe Atasözleri Derya AGİŐ	13
Hapishaneler Kitabı A. Teyfur ERDOğDU	15
İngiltere'de Türkçe Yaşamak Talip KÜÇÜKCAN	23
BİLDİRİ ÇAğRILARI	25
DUYURULAR	27
İNTERNET SİTELERİ	28
YABANCI DİLLERDE YAYIMLANMIŞ TÜRKİYE KONULU KAYNAKLAR	29
Künye	32

editörden...

bülten 29 ile merhaba diyor, *bülten*'in bu sayısını **Yorumlar** bölümüyle, 14-17 Eylül tarihleri arasında gerçekleştirilen IV. Kültür Araştırmaları Sempozyumuna dair izlenimlerle açıyoruz. Kültür Araştırmaları Derneği ve Işık Üniversitesi'nin düzenlediği " İç/Dış Göç ve Kültür" başlıklı uluslararası sempozyum kapsamında Işık Üniversitesi'nin Şile yerleşkesinde çok verimli üç gün geçirdik; göç ve kültür konularındaki yeni eğilimleri ve yaklaşımları tartıştık. Molla Demirel " "İç/Dış Göç" Üzerine Kısa Notlar" başlıklı yazısında Şile'yi ve sempozyumu şairane bir dille anlatıyor; bizlere Şile'nin tarihine dair küçük kesitler sunuyor. E-posta yoluyla sizlerden gelen kısa yorumları da biraraya getirmeye çalıştığım "İç/Dış Göç ve Kültür Sempozyumundan İzlenimler" yazısında bendeniz sempozyumun içeriğine dair bazı noktaları vurgulamaya çalıştım.

Yorumlar bölümünün son yazısı "Etrüsklerin Kökeni Nedir?"de Gönül Pultar 2-3 Haziran 2007 tarihlerinde Bodrum'da düzenlenen "Tarihten Bir Kesit: Etrüskler" kongresine dair izlenimlerini aktarıyor. **Kitap Yorumları** bölümünün bu sayısında Derya Ağış, Teyfur A. Erdoğan ve Talip Küçükcan'ın yorumları yer alıyor. Ayrıca bu sayıda üyelerimizden gelen ve yabancı dillerde yayımlanan Türkiye'ye dair bazı kaynakçaların da bir listesini sunuyoruz.

Yaklaşık bir yıldır ve dört sayıdır editörlüğünü yürütmeye çalıştığım *bülten*'e bu sayıdan itibaren veda etmek zorundayım. Kadrolu olarak görev yaptığım üniversite kapsamında sorumluluklarım arttığı için *bülten* ile hakkıyla ilgilenemeyeceğime ve *bülten*'in editörlüğünün gereken özen ve ilgiyi gösterebilecek bir arkadaşımız tarafından yürütülmesinin daha doğru olacağına inanıyorum. Editörlüğüm sırasında *bülten*'in devamı için sağladığınız katkılar ve ilginiz için çok teşekkür ederim. Birlikte çalıştığımız süre içerisinde yardımlarını ve sabrını eksik etmeyen Sayın Hocamız Gönül Pultar'a ve gerek e-posta, gerekse telefonla her zaman ulaşılabilir ve yardıma hazır olduğunu hissettiren sevgili Şule Tarakçıoğlu'na çok teşekkür ederim.

Güzel bir akademik yıl geçirmenizi diliyorum, gelecekteki kongrelerde görüşmek üzere diyorum.

Nazan Haydari
Editör

YORUMLAR...**İÇ/DIŞ GÖÇ SEMPOZYUMU ÜZERİNE KISA NOTLAR**

Molla Demirel*

Ben 13 - 17 Eylül 2007 tarihlerinde İstanbul / Şile'deydim. Ege Denizi'ni Karadeniz'e bağlayan bu beldeye ilk gidişimdi. Buraya Kültür Araştırmaları Derneği ve Işık Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nün birlikte düzenlediği İç/Dış Göç ve Kültür IV. Kültür Araştırmalar Sempozyumu'na "Avrupa'da iki kanaldan beslenen dil ve edebiyat" konusunda bir bildiri sunmak için gittim. 14- 17 Eylül tarihlerinde düzenlenecek olan sempozyum mekânı Şile'ye birkaç gün erken gittim. Şile'nin M.S. 7. yüzyıla kadar uzanan tarihinde Frig, Roma, Bizans, Selçuk ve Osmanlı uygarlıkları yer almıştır. Bu belde, 1918 Mondros Anlaşması ile İngilizlere bırakılmış, ancak Kurtuluş savaşının ardından 1922 yılında tekrar Türkiye topraklarına eklenmiştir. Burası yalnızca Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk belediyeleri arasında yer almakla kalmaz, aynı zamanda İstanbul'a yakındır ve kültür ve doğa açısından zengindir. Şile bezi, Kumbaba kalesi ve Ege denizi ile Karadeniz'in bileşimini sağlayan feneriyle Türkiye'nin önemli bir turizm merkezidir. Gürcüler, Romenler ve Türkler başta olmak üzere, birçok dil ve din burada binlerce yıldır bir arada yaşamaktadır. Dünyanın küreselleştiği, yani bir köye dönüştüğü tartışmasına ömek oluşturacak bir yerdir. Işık Üniversitesi ve bu kadar kapsamlı bir kültür sempozyumu için çok bilinçli ve akıllıca seçilmiş bir yerdir.

Sempozyum başlamadan önce fırsatını bulmuşken Kumbaba'yı, feneri, kaleyi ve Dalgakıran Koyu'nu dolaştım; önemli yerleri fotoğrafladım. İki dönem önce belediye başkanlığı yapmış olan Orhan Türk, çeşitli yerlere, Tülin Özdemir'in ellerinden çıkan oldukça zarif ve güzel heykeller yerleştirmiş. Özellikle, oya işleyen bir genç kadın heykeli tüm zarıflığıyla Şile'deki Kurtuluş Savaşı Şehitleri anıtına ayrı bir estetik güzellik katmış. Ne yazık ki, koca belediyede, Karadeniz'in dalgalarına dayanamayan parçalanmış gemilerdeki insanları kurtaran, nice hasta ve yetim çocuklara can ve güzel yaşam bağışlayan Kumbaba'nın masallarını bilen tek bir kişi bulamadım. Beni dostça karşılayan ve Şile'yi tanıtan bir CD'yi bana hediye eden Halk Eğitim Merkezi müdüründen ve kütüphane memurundan, yaşlılar arasında Kumbaba hakkında masal ve fıkralar bilenlerin olabileceğini ve bunları mutlaka derlemelerini rica ettim. Söz verdiler; sözlerinde duracaklarına inanıyorum, bekliyorum. Şile ve doğal güzellikleri ancak bir kitapta anlatılabilir; en iyisi burada konumuz olan sempozyuma döneyim...

Sempozyumu hazırlayan ve ilk açılış konuşmalarını yapan değerli Hocam Gönül Pultar ve Işık Üniversitesi'nin değerli Hocası Şule Toktaş dört günlük sempozyumu titizlikle hazırlamışlar. Hani derler ya, "ancak iş yapmayan kusursuz olur"; Gönül Pultar ve Şule Toktaş hocalar bunun böyle olmadığını, büyük sorumluluklar taşınabileceğini ve bir ip yumağı gibi karışık işlerin de düzene sokulabileceğini ve kusursuz olarak yürütülebileceğini gösterdiler bize. Öyle anlaşılıyor ki, öğrencilerle bir yıl boyunca bu konunun akışı üzerinde titizlikle çalışmışlar. Bu alanda yetenekli

ve güleryüzlü gençleri seçmiş ve eğitmişler. Sanırım Işık Üniversitesi Rektörü Ersin Kalaycıoğlu'nun böylesine güzel bir yerleşke yaratmasındaki başarısı Şule Toktaş gibi yetenekli, çağdaş ve insanlarla oldukça sağlıklı ilişkiler kuran ve ikna yeteneği güçlü bir kadro seçebilmiş olmasındandır.

Sempozyumun yıldızı olarak nitelendirilen ilk iki isimlerden biri Prof. Kemal Karpat diğeri Prof. Nermin Abadan-Unat Hoca idi. Tüm katılımcılar onlarla olmanın gururunu yaşıyor ve onların birikiminden yararlanmaya çalışıyorlardı. Kemal Karpat Hoca'nın sadece şu cümlesi üzerinde yüzlerce sayfa kitap yazılabilir: "Göçün ve göçmenliğin insan ruhunda, insan kişiliğinde yarattığı tahribatı, parçalanmışlığı anlatmaya hiç bir sözcüğün ve hiç bir dâhinin anlatımlarının gücü yetmez. Ben bunları sadece bir bilim adamı olarak değil, göçmenliği yaşamış bir göçmen çocuğu olarak söylüyorum..." Evet, bu cümlelerin ardından insanlığın göç süresinde yaşanan ve yaşanabilecek dramları konusunda tanınmış birikimli bir bilim adamın söyleyeceklerini tahmin edebilirsiniz. Elbette, sempozyumun diğeryıldızı olan Nermin Abadan-Unat'ın özellikle "küreselleşmenin patronları" konusunu analizi ve özellikle "dış politika olarak dinin rolü" konusundaki açıklamalarına "beyin göçünün yeni boyutları" hakkında söyledikleri eklenince, insan kendi kendisine şöyle diyor: "Bu geri kalmış ülkelerin üniversitelerini, lise öğrencilerini, sermaye sahiplerini ve meclislerini bir araya toplayıp Nermin Abadan-Unat Hoca'yı bir kaç gün dinlemelerini sağlamalı".

Elbette ki, sempozyum konuşmaları bir kaç derslikte paralel olarak yürüdüğü için hepsini dinleme olanağım olmadı. Beni özellikle Avrupa'da göçmen işçilerle başlayan kültür, sanat ve edebiyat konuları ilgilendirdiği için, bu alandaki konuşmaları ve tartışmaları izledim. Ancak, aralarda, öğle ve akşamları toplu halde yemek yedik ve dolaştık; bu süre içerisinde diğerooturumlardaki konuşma ve tartışmalar hakkında bilgilendim.

Bu sempozyum özellikle benim gibi yıllardır yurtdışında yaşayan insanlara bizim üniversitelerin, bizim hocalarımızın ve aydınlarımızın birçok alanda Batı ülkelerinin çok daha önünde olduklarını kanıtlaması bakımından önemliydi; bizlere, ülkenin bilimsel alandaki ihtiyaçları ve ülkemizde neleri araştırıp aktarmamız gerektiği konusunda oldukça önemlibir perspektif sağladı, yeni pencereler açtı.

Sonuç olarak bu sempozyumu düzenleyenlere, destekleyenlere ve katılımcılara bana çok şey kazandırdıkları için candan teşekkür ederim. Bu sempozyum sayesinde değerli öğretim üyeleri, bilim adamları ve araştırmacılar tanıma olanağım oldu. Ayrıca, tam on yıl sonra yeniden İstanbul'a gelmiş oldum; Hüseyin Rahmi, Sait Faik, Tefik Fikret ve Heybeli'deki İsmet İnönü villalarını ziyaret edebildim, fotoğrafladım. Elbette ki, bunların her biri ayrı bir yazı konusu, yazacağım.

* Radio-Kaktüs, Münster

İÇ/DIŞ GÖÇ VE KÜLTÜR SEMPOZYUMUNDAN İZLENİMLER¹

Nazan Haydari

14-17 Eylül 2007 tarihlerinde Kültür Araştırmaları Derneği ve Işık Üniversitesi'nin organize ettiği " İç/Dış Göç ve Kültür" başlıklı uluslararası sempozyum Işık Üniversitesi'nin Şile yerleşkesinde yapıldı. Türkiye'nin birçok üniversitelerinden, Avrupa'nın değişik ülkelerinden, Asya'dan ve Orta Doğu'dan gelen 140'a yakın katılımcı göç ve kültür olgusunu değişik boyutları ile tartışılar; sempozyum kapsamında İngilizce ve Türkçe otuz dokuz paralel oturum yürütüldü.

Sempozyumun açılış konuşmasını Işık Üniversitesi Rektörü Ersin Kalaycıoğlu ve Kültür Araştırmaları Derneği Başkanı Gönül Pultar yaptılar. İlk gün, Nemin Abadan-Unat "İç/Dış Göç Hareketleri, Devlet Politikaları, Sınırotēciliğe İlişkin Yorumlar," Kemal Karpat "Göç, Göç Araştırmaları ve Türkiye" ve Ahmet İçduygu "Ulusal, Uluslararası ve Ulusaşırı Boyutlarıyla Göç ve Türkiye" başlıklı bildirilerinin yer aldığı genel oturumlarda, göç ve kültür ilişkisini, politik, ulusal ve ulusaşırı boyutları ile ele aldılar. İkinci günün ilk genel oturumunda Rifat Bali "19. Yüzyıl ile 20. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Amerika'ya Göç Eden Müslim ve Gayri Müslim Türkler, Göç Nedenleri ve Yeni Dünya'ya Uyum Sağlama Çabaları" başlıklı bildirisi ile son yıllarda göç çalışmalarında önemli bir yer tutmaya başlayan Türkiye topraklarından Amerika Birleşik Devletleri'ne göç olgusunu tarihsel boyutları ile ele aldı; özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun son ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dönemlerinde Amerika'ya göç edenlere ilişkin sayısal verilerin genel olarak eksikli* Radio-Kaktüs, Münsterğine, konuyla ilgi farklı tanımlar üzerinde farklı verilerin olmasına dair sorunsallığa dikkat çekti. Sempozyum boyunca yer alan diğer genel oturumlarda Kemal Kirişçi "AB, Türkiye ve Göç," Necdet Subaşı "Avrupa'da Türkler: Referans Arayışları, Söylem ve Tasavvurları," Beatrice Hendrich "'Holokost' Alevi Söylemine Nasıl Girdi? Yeni 'Haymat'ta Tarihsel Bilinç Dinamikleri," Taner Timur "Batı Sanayileşmesi ve İskân Alanı Olarak Osmanlı Toprakları," Sema Erder "Göç ve Kentte Değişen Güç İlişkileri" ve Ekrem Memiş "Tarihte Türk Göçleri" başlıklı bildirileri ile, göç ve kültür ilişkisini geniş bir çerçevede ve değişik boyutları ile ele aldılar.

Tematik olarak sempozyum oturumları göç ve kültür ilişkisini kurumsal boyutları ile ele alan genel başlıklardan, göçün vatandaşlık, istihdam, sanayi, kimlik ve çile gibi kavramlarla, kent, edebiyat, sinema, televizyon sanat ve müzik alanları ile olan ilişkisini inceleyen daha belirli başlıklara, geniş bir çerçeveye yayıldı. Bazı oturumlar "Mübadele" gibi belirleyici tarihsel noktalar, "Göç, Kadın, Evlilik ve Kimlik" veya Avrupa'daki Türk sinemasının temsilcilerinden birinin filmleri hakkında olan "Fatih Akın Sineması" oturumu gibi, belirli temalar üzerinde yoğunlaştı. İç ve dış göç olgusu Avrupa Birliği, Balkanlar, Kıbrıs, Amerika Birleşik Devletleri,

¹Sempozyumla ilgili görüşlerini ve kısa izlenimlerini aktaran Kamuran Sami, Mübeyyin Altan, Müzeyyen Guler, Necdet Subaşı, Nuray Önder, Serdar Karakaya ve Zuhul Güler Parlak'a teşekkürlerimi sunarım. Bu yazı, bu meslektaşların görüşleri de göz önüne alınarak oluşturulmuştur.

Almanya, Bulgaristan ve Kırım, Kürt gerçeği, Ladino'dan İsrail kültürüne, Anadolu'da göç, Türkiye'ye dıştan göç gibi çok geniş ve farklı boyutlarıyla ele alındı.

Sempozyumun son genel oturumu “kapanış” niteliği taşıdı ve konuşma sırasıyla Gönül Pultar, Sema Erder, Ahmet İçduygu, Neşe Özgen ve Şule Toktaş sempozyumun genel bir değerlendirmesini yaptılar; sempozyum boyunca sunulan bildirilerden yola çıkarak göç ve kültür alanına ilişkin gelişmeleri, açılımları, sorunları ve yaklaşımları tartışıp önerilerde bulundular. Saptamaları ve dikkat çektikleri noktalar şöyle özetlenebilir:

Bir, sempozyumda sunulan bildiriler, göç ve kültür ilişkisinin disiplinlerarası boyutlarını vurguladı. Göç ve kültür ilişkisinin disiplinlerarası kuramsal çerçevelerde ele alınması, alana tarihsel, sosyal, politik ve kültürel boyutluluk getiren, zenginleştirici bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Ancak, böylesi bir yaklaşımın beraberinde getirdiği sorunlar da vardır ve bunların varlığı sempozyum sırasında da görülmüştür. Disiplinlerarası yaklaşımların alana ait çalışmalarda getirdiği sorunlardan bir tanesi ve en temel olanı, yöntem konusunun gözardı edilmesi, geri planda bırakılması ya da vurgulanmaması olarak tanımlanabilir. Bu sorunun temelinde, disiplinlerarası bir yaklaşım sunma çabası ile disiplinlerin kendilerine özgü yöntemleri arasındaki bağlantıyı ve dengeyi bulmada yaşanan güçlüklerin yattığı söylenebilir.

İki, sempozyumda sunulan bildiriler, kendi başına bir disiplin haline gelen Kültür Araştırmaları kapsamındaki çalışmalarda, “araştırmacı” ile “araştırılan konu” ve “bilgi” ile “bilgiyi üreten kişi” arasındaki güç dengesizliğini, ve bilgi üretiminin politik boyutunu vurgulamak ile araştırmacının kimliğinin ve duruşunun, üretilen bilgi üzerindeki belirleyici gücünü ortaya çıkarmak çabasının bir sonucu olarak ortaya çıkan, *self-reflexive* (araştırmacının kendisini, duruşunu ve deneyimlerini doğrudan araştırmaya kattığı) yaklaşımın, Türkiye'ye dair yapılan göç ile ilgili kültür araştırmaları çalışmalarına fazla yansımadağını da ortaya çıkardı.

Üç, göç çalışmalarına ilişkin bir diğer sorun da, “göç” eden topluluğun çoğu zaman ekonomik sıkıntılar ve zorluklar çeken türdeş bir topluluk olduğu varsayımı üzerinden tanımlanması; bu yaklaşımın ise “göç” kavramını çaresizlik ve zavallılık gibi dar bir çerçeveye oturtmakta olması. Nitekim, bir gün önce genel oturumlardan birisi olarak gösterime sunulan, Mustafa Kara'nın yönettiği ve İngiltere'de yaşayan yasadışı Türk göçmenlerin hayatlarını konu alan *Umut Adası* (2007) filmi sonrasında yönetmen ile yapılan tartışma, göç eden toplulukların klişeleşmiş kavramlar çerçevesinde tanımlanmasına ilişkin sorunları gündeme getirmişti. İzleyicilerin, filmin, “zavallı ve çaresiz Türk göçmenler” klişesini yeniden ürettiği ve göçmenlerin değişen hayat koşullarını, ekonomik durumlarını ve göç ettikleri toplumlarda etkin olarak oynadıkları bazı rolleri gözardı ettiği yönünde eleştirileri yönetmene yönlendirmeleri, konuya ilişkin ilginç bir tartışma ortamı yaratmıştı.

Genelde sempozyum, göç ve kültür ilişkisini belirlemekte önemli bir kıstas olan sayısal verilerin eksikliğine, bu verilere ulaşım zorluklarına ve varolan verilerin çoğunlukla devlete bağlı resmi kurumlar tarafından toplanıyor olmasına ilişkin sorunlara da dikkat çekti; bu konuya ilişkin kapsamlı araştırmalara duyulan ihtiyacı ortaya koydu. Aynı zamanda, bildiri ve oturumlar göç ve kültür konusunda görülen yeni eğilimleri ve yaklaşımların bir resmini ortaya çıkardı. Örneğin, yukarıda da belirttiğim gibi, Türkiye topraklarından Amerika Birleşik Devletleri'ne göçün tarihsel, sosyal ve kültürel boyutlarının Türkiye'ye dair göç araştırmalarında önemli bir yer tutmaya başladığı görüldü. Öte yandan, bazı Avrupa ülkelerinden Türkiye'ye gerçekleştirilen göçlere ilişkin olarak ele alınan konular, "az gelişmiş bölgeden gelişmiş bölgeye doğru görülen insan akışı" olarak tanımlanangöç kavramına ilişkin, yeni bakış açıları kazandırdı.

Katılımcılardan bazılarının da belirttiği gibi, sempozyum çerçevesinde düzenlenen açılış ve kapanış kokteylleri, oturum araları ve öğlen yemekleri katılımcılar arasındaki iletişimi arttırarak sıcak bir ortam yarattılar. Şile'nin atmosferi ve üniversite yerleşkesinin denize yakınlığı sempozyuma değişik bir hava kattı. Ancak, bazı katılımcılar, şehir merkezinden uzaklığın sempozyumun amacını zayıflattığı yönünde yorumlar yaptılar; konuya ilgi gösterebilecek akademik dünya dışından ve halktan kişilerin katılımını kısıtladığını belirttiler. Üniversitenin eğitim döneminin başlamamış olması da katılımı sınırlandırdı, paralel bazı oturumlardaki dinleyici sayısı düşük sayıda kaldı.

Pekçok katılımcının da memnuniyetlerini dile getirdikleri üzere "İç/Dış Göç ve Kültür" sempozyumu genel hatları ile çok başarılı geçti. Disiplinlerarası bir çerçevede sunulan bildiriler, katılımcıların kendi alanları dışındaki odaklardan göç olgusuna bakmalarını sağladı, bilgi alışverişini güçlendirdi, yeni dostluklar kurulmasına yardım etti.

Sempozyumu düzenleyenlerin güleryüzlü bir şekilde her konuda yardıma hazır olmaları sıcak bir ortam yarattı; Kurukahveci Mehmet Efendi'nin kahveleri "bir kahvenin kırk yıl hatırı olur" sözünü sempozyumun genel ruhuna taşıdı. Başta Gönül Pultar, Ersin Kalaycıoğlu ve Şule Töktaş hocalarımız ve sevgili Şule Tarakçıoğlu olmak üzere böylesine başarılı bir sempozyumun gerçekleşmesinde emeği geçen herkese teşekkürlerimizi sunarız.

YORUMLAR...**ETRÜSKLERİN KÖKENİ NEDİR?**

2-3 Haziran 2007 tarihlerinde Bodrum'da düzenlenen "Tarihten Bir Kesit: Etrüskler" sempozyumunda bu soruya cevap arandı.

Gönül Pultar

2-3 Haziran 2007 günleri Bodrum'daki özel Mamara Koleji'nde Türk Tarih Kurumu (TTK) tarafından Etrüskleri konu alan "Tarihten Bir Kesit: Etrüskler" başlıklı bir sempozyum düzenlendi. Seçim telâşından (ya da, "Ermeniler" ya da "Kürtler" gibi "aktüel" bir konuyu ele almadığından) kamuoyunda yeterince üzerinde durulmayan sempozyumun konusu—başlığından bir hayli genel görünüyorsa da, esasında—Etrüsklerin kökeninin ne olduğu idi. Sempozyumun yürütücüsü, arka planda kalmaya özen gösteren, son yıllarda vaktini bilimsel toplantılar düzenlemeye hasretmiş olan Günseli Başar'dı. Evet, yalnız okumadınız, eski Avrupa güzelimiz, bundan bir süre önce Adile Ayda (1912-1992)'nin, Etrüsklerin günümüzde İtalya denilen topraklara göç etmiş (bir Türk kavmi olduğunu belirttiği) İskitler olduğunu açıklayan *Etrüskler (Tursakalar) Türk İdiler* (1992) kitabını okumuş ve bu konunun Batılı bilim adamlarıyla tartışılması gerektiğine inanmıştı. Bu arada bir parantez açarak şunu belirteyim: Başar sempozyumun her hususuyla en ufak ayrıntısına kadar ilgilendi ve yabancı konuklara, tam bir Türk misafirperverliği sunulmasına azami özeni gösterdi, TTK'nın konuk etmediklerini evinde ağırladı. Başar'dan başka, sempozyumun iki "kraliçe"si daha vardı: Sümerolog Muazzez İlmiye Çığ ile Ankara Üniversitesi eski öğretim üyesi, klasik diller (Yunanca-Latince) uzmanı Nilüfer Gürsoy.

Ben bu yazıda sempozyumla ilgili bazı hususlara değinmek istiyorum. İki gün süren sempozyumun programında bildiri sunanlar arasında arkeologlar ve antropologlar çoğunluktaydı. ABD'deki Pennsylvania Üniversitesi'nden DNA uzmanları Prof. Theodore G. Schurr ve asistanı (KAD sempozyumlarından tanıdığımız) Ömer Gökçümen dışında büyük çoğunluk, İtalya'dan ve Türkiye'dendi. İtalyanlar arasında bildirilerini İtalyanca sunan bir Portekizli ve bir Rus da vardı. (Simültane çeviri olanağı bulunuyordu.) Demek istediğim, sempozyum daha çok bir İtalyan-Türk buluşması şeklinde geçti. İtalyanlar, kendilerini Etrüsklerin varisleri saydıkları için bunu çok olağan buluyorlardı. Bir "Doğu" ülkesinin "taşrası"ndaki bir tatil kasabasında bulunan bir orta eğitim kuruluşunda gerçekleşen bu toplantıya da, kendilerini dinleyecek yerel (olduklarını düşündükleri) katılımcıların, Avrupa tarihi konusunda hiç bilgileri olmadıklarına peşinen hükmetmiş, genelde üniversite birinci sınıf ders kitabı düzeyinde bildiriler hazırlamışlardı. Mukabil toplantılarda Batı'da kayıt ücreti alındığından ve yolculuk ile konaklama harcamalarını, bildiri sunanın kendi üniversitesi ödediğinden, karşılaştıkları el açıklığını (bizlerin vergilerinden TTK'nın kendilerini konuk edişini) biraz "Şarklılık" diye küçümsüyor, biraz da böyle konuk edildiklerine göre kendilerinin çok önemli olduklarını varsayıyorlardı. Programda adı olduğu halde gelmeyen İtalyanlarında ceplerinden hiç para çıkmadığı için kaybedecekleri olmadığı gibi, biraz da toplantıyı hor gördüklerinden

gelmediklerini düşünüyorum. Bu davranışın en uç tezahürünü, haber vemedenden kendisi yerine asistanını gönderen İtalyan gösterdi. TTK başkanı da haklı olarak bu genç kişinin otel masrafını ödemeyi reddetti.

İki gün süren konuşmaların daha başından ortaya çıkan tablo şu idi: Bugün İtalya denilen topraklarda çok yüksek bir uygarlık geliştiren ve hem Helenleri hem de Romalıları etkileyen, Romalıların neredeyse hemen her alanda müesseselerinin temelini borçlu oldukları—bu konunun altının çizilmesi gerek—(bundan 8 000 ila 10 000 yıl önce ortaya çıkan) Etrüskler, bu topraklara Anadolu'dan ve özellikle Batı Anadolu'dan gitmişlerdi. Bunu Herodot zaten M.Ö. beşinci yüzyılda söylemişti. Bildirilerden anladığımıza göre günümüzde de, arkeologlarla birlikte çalışan botanistler ve zoologlar, binyıllar öncesinin bitki ile direyini (bitki örtüsü ile canlı varlıklarını) inceleyerek aynı sonuca varmışlar, Herodot'u teyid etmişlerdi.

Bir süre önce basına yansıyan haberlerde de, kimi DNA analizlerinin de aynı sonucu verdiği belirtilmişti. Ancak, basındaki haberler çok önemli bir nüansı kaçırmıştı: Mesele, Batı Anadolu'dan giden kişilerin kim oldukları konusuydu. Sonuçta Aristoteles Onassis ile Yorgo Seferis de İzmir'den gitme... Yani Türk gazetelerindeki, üzerinde pek düşünülmeden yazılan haberlerde, bugün Türkiye olan topraklardan gitmek, Türk olmakla özdeşleştirilmişti. Ama İtalyanlar ve genelde Batılılar böyle bir özdeşleştirmeyi saçma buluyor, 10 000 yıl öncesinin Batı Anadolusunu Antik Yunan'ın bir parçası olarak gömmek istiyorlar—dı bu sempozyuma kadar. Oysa Etrüsklerin kökeni konusuna eğilmiş, diplomat olarak Roma'da görev yaparken—gereğinde, işinden izin alarak—bu kentte ve genelde İtalya'da araştırmalarda bulunmuş olan Ayda, 1970'lerin başından, vefat ettiği 1990'ların başına kadar yayımladığı gittikçe hacmi artan yapıtlarda, Etrüsklerin “Tursakalar” denilen proto-Türklerden olduğunu saptamış, hatta bulgularını Fransızca olarak (*Les Étrusques Étaient des Turcs. Preuves*, 1985) da yayımlamıştı.

Bilindiği gibi, hâlen hayatta olan, bu konu üzerine bütün bir ömür hasretmiş, çeşitli eserler vermiş iki kişi vardır: Kazım Mirşan ve Haluk Tarcan. Mirşan'ı Hulki Cevizoğlu'nun bundan birkaç yıl önceki televizyon programından hatırlayacak olanlar olacaktır.

Bu sempozyumda, kendilerinden katkı talep edilmemişti. Programda yoktular! Ama her ikisi de, bütün bir ömür sarfetmiş oldukları konu söz konusu olduğu için, davet beklemeden koşup gelmişlerdi. İlk gün, bildiri sunan Türk tarihçilerden biri, isim vermeden gayet bariz bir şekilde, yüksek eğitimini Almanya'da yapmış bir mühendis olan 1919 doğumlu Mirşan ile uzun yıllar Paris'te yaşamış etno-müzikolog (ve doktor/bestekâr Bülent Tarcan'ın akrabası) Tarcan'ı kastederek, “bilimsel olmayan” çalışmalar yapan kişileri eleştirdi ve çalışmalarının “deli saçması” olduğunu belirtti. Böylelikle sempozyumdaki Türk akademik camiasına dahil kişilerin paylaştığı, sempozyum boyunca kahve aralarında da tekrarlayacakları görüşü dile getirmiş oldu. (Bodrum'da yaşayan) Mirşan ertesi gün görünmedi. “Dün söylenenlere kırıldı” dendi. Tıpkı Ayda gibi birçok dil bilen ve gene tıpkı Ayda gibi, hem Batı kültürüne hem de en geniş anlamda Türk dünyası kültürüne vakıf, bu ileri yaştaki zatı kırmak

neye yaradı, pek anlayamadım. Fransızlar, akademik sisteme girmemiş kişilerden yararlanmak için Collège de France'ı kurmuşlardır. O kuruluş olmasaydı, ne Foucault olurdu, ne de Barthes.

Tarcan ise gene de geldi; hatta bir oturumun başkanlığını yapan Çığ, oturumun sonunda Tarcan'ın konuşacağını ilan etti. Nihayet, sadece bildirilerden sonra soru sorma sırasında yorumlarında (ya da kızanların deyişiyle “korsan bildirileri”nde) çok kısa dinleyebilmenin ötesinde, Tarcan'ın düşüncelerini öğrenecektik. Ama TTK başkanı Yusuf Halaçoğlu hemen fırladı, “olmaz, ancak kapanış oturumunda konuşabilir” dedi. Kapanış oturumu geldi çattı, Halaçoğlu evsahibi olarak sahneye çıktı, konuştu ve sempozyumu kapadı. Tarcan öylece konuşmadan kaldı. (Başka bir nedenle herkes üstüne çullanmışken ben de buna katılıyor görünmek istemem ama) Halaçoğlu'nun yaptığını hiç etik bulmadım.

Anladığım kadarıyla bu iki Etrüskolog sürekli dışlanmışlar, sürekli horlanmışlar; bunun sonucu olarak kendilerini savunma konumuna sokmaya mecbur kalmışlar, bundan dolayı da belki kimileriyle takışmışlar. İkisi de bağımsız doğa sahibi. Doğu Türkistan'da doğan Mirşan günlük hayat açısından Türk toplumuna tamamıyla intibak etmiş ama kitaplarını yazdığı dil, Türkiye Türkçesi ötesi bir dil. Belli ki, bizlere *asıl* Türkçe budur demek istiyor. Yazdıklarının içeriği de ileri düzey cebir gibi. Belli ki üniversite birinci sınıf düzeyinde zihinlere vakit ayıracak, kendini onlara göre ayarlayacak değil. Tarcan ise, entelektüel açıdan aynı derecede kibirli: Birisi bildiri sunduktan sonra söz isteyip, “bu kişinin bütün söyledikleri yanlış” anlamına gelen müdahalelerde bulunması görülecek şeydi (Tarcan'a göre Etrüskler İtalya'ya Alp dağları tarikiyle varmışlar). Ömrünü Paris'te geçirmiş, İstanbul'un yüksek burjuva ailelerinden birinden olan Tarcan, belli ki, doğru dürüst yabancı dil bile bilmeyen Anadolu öğretimi üyelerini çileden çıkarıyor, kompleks içinde bırakıyor. Tabii İtalyanlar da kendisine ayrı ifrit oldular, çünkü kendilerine aynı platformda muhatap olacak donanımda ve de alttan alacak kimse değil.

Özetle söylemek gerekse, hiç de “diletant” olmayan bu iki bilim adamına sahip çıkmak, henüz hayattalar iken “cebir”i çözecek birilerini yetiştirmelerini sağlamak, bildiklerini bir sonraki kuşaklara aktarabilmek, tezlerinin doğruluğunu ölçecek (ya da yanlışsa, nerelerde yanlış yaptıklarını saptayacak) her türlü çalışmanın yapılabilmesini sağlamak, bir başka deyişle birikimlerinden yararlanmak, toplumumuzun öncelikli, birincil görevlerinden biri olmalıdır. Hadi diyelim bu kişiler devlet üniversitelerinin kabul edilme ölçütlerine uymuyorlar; gösteri dünyasının kimi şöhretlerini “öğretim görevlisi” diye istihdam eden özel üniversiteler ne güne duruyor? İşte değinmek istediğim ilk husus bu.

Tabii, Batılı formasyonu almış Türkiye Cumhuriyeti eliti, Etrüsklerin Türk olma olasılığına antipati duyuyor (aslında “Türk” değil, ya “proto-Türk” ya da “Türkî” demek gerekir). Kabul edelim, kimisi “sahibinin sesi” olmaktan, yani Batılı'nın söylediğini tekrarlamaktan huzur duyuyor; çoktan oluşmuş “süperego”su ona böyle dikte ediyor—böylesi davranışı, çağdaşlığın bir zorunluluğu olarak görüyor. Kimisi de, erken cumhuriyet dönemi resmi tarih söyleminin hortlaması olarak yorumluyor

(nitekim, son “göç” sempozyumunda tarihteki Türk göçleri konusunda konuşurken Etrüsklere de değinen, Kocatepe Üniversitesi'nden Ekrem Memiş'e salondan böyle bir eleştiri geldi). Ayrıca, Müslüman Türk insanı, Hz. Muhammet'ten *on bir binyıl önce* yaşamış bu insanlarda (hiç değilse heykellerinde), alıştığı tarzda iffet kaygısı bulmuyor; bu da, sanırım Etrüsklere yabancılaşmasını arttırıyor. Ayda'nın bütün kitaplarını okumuş bir kişi olarak ve 1992 yılında, Başkurtistan'da aynı şekilde düşünen Ferit Latipov'la konuştuklarım ile Doğu Türkistanlı Mirşan'ın çalışmalarını düşünerek, benim kişisel görüşüm şu: Bugün “Türkî” diye nitelendirdiğimiz dilleri/lehçeleri ve kültürleri bilhakkın (ve doğma-büyüme) bilenler, sadece Türkiye Cumhuriyeti deneyiminden geçmiş insanların algılayamadığı nüansların farkındalar. Bundan dolayı, bu insanlara kulak vermek gerek.

Sempozyumda, genel olarak antropolojiyi ya da DNA analizlerini ele alan bildirilerden sonra esas konuya girildi. (Bu arada, yanlışlıkla arkeoloji buluntusu kemiğe dokunursanız, kendi DNA'nızın analizini yapacak olduğunuzu, yani DNA analizinin basının yansıttığı gibi kolay bir süreç olmadığını öğrendik.) Yukarıda da değindiğim gibi, konuk bilim adamlarının bildirimleri pek yavandı. Hatta dayanamadım, söz alarak bir tanesine, “çeviriden dinlediğim kadarıyla bildiriniz sadece betimleyici; teziniz, var ise, ne ki?” diye sordum. Cevap veremedi... Türk bilim adamları ise söylediklerinden çok, gösterdikleri dialarla (daha doğrusu, günümüz teknolojisi *power point* ile), bir kez, Türklerin henüz “proto-Türk” denmesi gereken dönemlerinde çoktan Anadolu'ya ayak basmış olduklarını kanıtladılar. “1071”in, en azından bu sempozyuma katılanlar için, hiç bir büyü kalmadı. “Kuraklık dolayısıyla Orta Asya'dan göç” efsaneside (Memiş'in bildirisiyle) yapı-söküme uğradı, bir başka deyişle çöktü. (Bu bilgilerin tarih ders kitaplarına girmesi ne kadar alır, bilmiyorum.)

Türk bilim adamları Etrüsklerin, bal gibi proto-Türklerden olduklarını “kör gözüm parmağına” örneklerle gösterdiler. Hâlâ inanmamak için (ya Batı damgası almamış her tür önemeye kapalı olmak; ya peşinen, söylenenleri/gösterilenleri, Batı bilim dünyasından nasibini alamamış “milliyetçiler”in “kendin üret-kendin kabul et” söylemi sayıp ciddiye almamak; ya da) insanın, sunuşlar sırasında gözlerini kapatmış, kulaklarını tıkamış olması gerekti—iki taraflı Türkçe, İngilizce ve İtalyanca simültane çeviri, en ufak kuşkuyla yer bırakmıyordu. İtalyan katılımcılar çok bariz bir şekilde suskunlaştılar.. Normalde, hayret etmeleri, büyük şaşkınlık ifadesinde bulunmaları gerekti. Ama sus pus oldular, hiç soru somadılar. (Bence hiç şaşmamaları İtalyanların durumdan haberdar, ama konuyu ilanihaye geçiştirebileceklerini sanmış olduklarını ortaya çıkardı.) Çiğ (bütün ününü, meslekî saygınlığını arkasına alarak), “Sümerliler Türktü, yazılarını çözen Batılılar Türkçe bilmediklerinden anlamamışlar” dediği zaman dahi reaksiyon olmadı, kimse itiraz etmedi. Avrupa Birliği'nin neden Türkiye'yi almak istemediği, bir kez daha elle tutulurcasına anlaşılıyordu: Hangi alanda olursa olsun, Türkler Avrupalıların balonuna iğne sokuyor.

İkinci (ve son) günün öğleden sonrasında İtalyanlartam anlamıyla pıstılar. Başka kelime bulamıyorum. İlk günün sabahı ne kadar, tabir caizse “şişinme” içinde

olmuşlarsa, sempozyum sonunda o derece pırsıp kalmışlardı. Yapılan tek çıkış bir İtalyan katılımcının, tıpkısının aynısı heykelin Kuzey Avrupa'da, Güney Amerika'da Mayaların yaşamış olduğu yörelerde, Ön-Asya'da (Anadolu'da) ve İtalya'da Etrüsklerin yaşamış oldukları yörelerde yapılan kazılardan çıktığını gösteren (Orhun Yazıtları uzmanı, Atatürk Üniversitesi'nden) Cengiz Alyılmaz'ı, "size kalırsa bütün insanlık Türklerden çıkmış..." diye adeta azarlaması oldu.

Halaçoğlu'nun havayı dağıtmak üzere, kapanış konuşmasında "Etrüskler proto-Türk olsalar ne yazar, olmasalar ne yazar" anlamında sözler söylemesi bence gereksiz, alaturka bir ödündü.

Bildirilerin TTK tarafından yayımlanacağı belirtildi. İnşallah bildirilerinde Ayda'nın adını vermeden görüşlerini dile getirenler, yazılı metinlerinde daha titiz davranırlar.

Etrüskler, Justin McCarthy'lerini bekliyorlar...

KİTAP YORUMLARI...

TANZİMAT'TAN GÜNÜMÜZE TÜRKÇE ATASÖZLERİ

Yorum: Derya Ağış*

Atalar Sözü: Müntehabâ't-ı Dur Müntehabâ't-ı Durûb-ı Emsâl b-ı Emsâl, Ahmet Vefik Paşa, Recep Duymaz. 2005. 223 sayfa. Bilimevi Basın Yayın Ltd. Şti.

1993 yılından beri Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde görev yapan Recep Duymaz'ın *Atalar Sözü* adlı kitabı elli üç adet kaynak kullanılarak hazırlanmıştır. Kitap, Ahmet Vefik Paşa (1823-1891)'nin, Tanzimat döneminde yapılan atasözü derlemelerinin "en zengini" (s. 8 ve s. 26) olan, *Atalar Sözü* (Müntehabâ't-ı Durûb-ı Emsâl) eserinin incelendiği dört ana bölüm ile Osmanlıca eserin bugünkü Türkçe'ye çevirisini kapsamaktadır.

Duymaz, Ahmet Vefik Paşa'nın derlemesinin ikinci baskısını Latin alfabesine göre hazırlayarak, bize hâlen günümüzde de kullandığımız atasözleri ve deyimlerin anlamlarını sunmaktadır. Yazar, "Giriş" kısmında Türk edebiyatının 19. yüzyılın ortalarında hangi nedenlerle halka yöneldiğini açıkladıktan sonra, kitabın dört ana bölümüne geçer. Birinci bölümde, ilk Türk atasözlerinin Orhun Abideleri'nde karşımıza çıktığını, daha sonra da Kaşgarlı Mahmut'un *Divânü Lügâti't-Türk* (1074) adlı eserinde görüldüklerini ve 15. yüzyıla kadar farklı eserlerde kullanıldıklarını belirtir. Aynı bölümde Tanzimat Dönemi'nde Vacit (1825-1883), Şinasi (1826-1871), Ahmet Bâdî (1839- 1908), Ahmet Mithat Efendi (1844-1912), Ebüzziya Tevfik (1848-1913), Tekezâde M. Sait (1870 - 1913) ve son olarak Ahmet Vefik Paşa tarafından yapılan atasözü derlemelerine kısaca değinir.

Yazar ikinci bölümde, Ahmet Bâdî, Ahmet Vefik Paşa, İbrahim Şinasi, Tekezade M. Sait ve Vacit'in atasözü ile deyim arasında bir fark görmediklerini, yalnızca Ebüzziya Tevfik'in *atasözü* ile *deyim* arasında farklar olduğunu savunduğunu belirtir. Dolayısıyla, Tanzimat dönemi atasözü derlemelerinde atasözleri ve deyimler karışık bir şekilde yer alır. Yazar, bu bölümde ayrıca atasözü, deyim ve *vecize/özdeyiş* kavramlarının tanımlamalarını da yapar.

Üçüncü bölümde Duymaz, Ahmet Vefik Paşa'nın eserinin Tanzimat döneminde yapılan derlemelerin en zengini olmasının nedenlerini, bu dönemde yapılan diğer çalışmalarla karşılaştırarak açıklar. Ayrıca, eserin atasözleri ve deyimlerin asıl şekillerini içerdiğini ve bunların farklı şivelere göre "varyantları" (yazar burada *değişke* kelimesini tercih etmeliydi) verdiğini savunur. Ahmet Vefik Paşa, değişiklikleri "açık parantez şeklinde göstermiştir" (s. 41).

Dördüncü bölümde yazar Türk atasözlerinin estetik yapısından söz eder. Bunu yaparken estetik ve estetiğin unsurları olarak sınıflandırdığı estetik özne, estetik nesne, estetik değer ve estetik yargı kavramlarının tanımlarını sunar. Estetik değeri tanımlarken özellikle Türk atasözlerinde güzellik, değerlilik, çekicilik, yararlılık ve geçicilik niteliklerinin nasıl anlatıldığını belirtir; estetik yargının tanımını yaparken de, yargı belirtici atasözlerine örnekler sunar.

Sonuç kısmında “Türk halkının sanatkâr, sanat eseri, sanat eserinin güzelliği ve sanat eserinin yargılanması konularındaki düşüncelerini” atasözleri bağlamında saptadığını savunur (s. 81). Yazar, Türk halkına göre sanatkârın hüner sahibi, dertli ve düşünceli, belaya uğramış ve toplumun sorunlarına değinen birisi olduğunu, sanat eserinin insan yapımı, üstaddan öğrenilen bilgiye dayalı, anlam taşıyan ve onu okuyan, dinleyen veya seyreden kişileri etkileyici olması gerektiğini, sanat eserinin güzelliğinin ise, doğadaki ilahi güce dayanması gerektiğini ve sanatsal bir değer, çekici, faydalı ve geçici olması gerektiğini atasözlerinden çıkarıldığını ileri sürer (s. 82). Sanat eserini değerlendiren kişi ise Türk atasözlerine göre eleştiri ve yargıya açık, ehil, beğeniye dayalı ve içeriği önceliyici olmalıdır (s. 82).

İlerleyen sayfalarda yazar özgün metinden altı sayfalık Osmanlıca örnek verir ve yayım esaslarını belirtir. Temelde Ahmet Vefik Paşa'nın eserinin ikinci baskısını kullandığını ancak yazılış ile söylenişleri eskimiş kelimeleri günümüz alfabesini kullanarak yeni dilde yazdığını; Türk Dil Kurumu'nun yazım esaslarını benimsediğini; özgün metindeki gibi parantez içinde kelime ve cümlelerin değişiklerini verdiğini; ve yeni metni hazırlarken, eski metnin aksine, atasözlerini satır başından başlatarak ve her atasözünün başına bir yıldız koyarak birbirinden ayırdığını belirtir. 93. ve 219. sayfalar arasında çeviri metin olarak atasözleri ve deyimler alfabetik bir sırada okuyucuya sunulmuştur. 220. ve 223. sayfalar arasında ise kitabın kaynakçası yer almaktadır.

Çeviri metinde deyimler üçüncü tekil şahıs şimdiki zamanda çekilmiş fiilleriyle birer cümle olarak sunulmuştur. Atasözleri ve deyimler çeviri metinde ayrı başlıklar altında gösterilebilirlerdi. Gene de kitap, atasözübilimciler, dilbilimciler, antropologlar, bilişsel bilimciler ve psikologlar için önemli bir kaynaktır. Kitaptaki atasözleri ve deyimlerin ifade ettikleri değerlerin günümüz toplumunca benimsenip benimsenmediği psikologlar veya antropologlar tarafından çeşitli istatistiksel testler ile ölçülebilir. Atasözübilimciler, dilbilimciler ve bilişsel bilimciler ise bu atasözleri ve deyimleri günümüzde geliştirilen bilişsel yorumlama kuramlarına (örneğin Bilişsel Eğretileme Kuramı'na) göre yorumlayabilirler.

* Girne Amerikan Üniversitesi

HAPİSHANELER KİTABI

Yorum: A. Teyfur ERDOĞDU*

Hapishane Kitabı, Editör: Emine Gürsoy Naskali ve Hilal Oytun Altun. 2005, 624 sayfa. Kitabevi Yayınları, Çatalçeşme Sk. No: 54/A, Cağaloğlu-İstanbul'dan sağlanabilir.

Hapishane Kitabı, 4-5 Aralık 2003 tarihlerinde Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları ve Uygulama Merkezi tarafından düzenlenen "Hapishane Sempozyumu"nun kitaplaştırılmış halidir. Sözü edilen sempozyumdaki bildiriler kitaplaştırılırken, sempozyum programında olmayan bazı makaleler de dahil edilmiştir; kitabın zenginleşmesi açısından bu önemli bir husustur.

Kitap, "Sunuş," "Giriş," "Kuramlar," "Tarih Zinciri," "Osmanlı Hapishaneleri," "İnfaz Kurumları," "Mahkûmlar," "şiddet," "Eğitim," "Çocuk ve Hapishane," "Cezaevi Personeli," "Divan Edebiyatı," "Modern Edebiyat," "Tasavvufta Tutsak," "Halk Edebiyatı" ve "Hapishane Sözlüğü" bölümlerinden oluşmaktadır. Kitapta kırk bir makale ve, bazı makaleler ortak yazarlara sahip olduğu için, toplam kırk dokuz tane yazar bulunmaktadır. Bu kadar kalabalık makaleli ve yazarlı kitapları ayrıntılı tanıtımak çok yer işgal edeceği için, bu yazıda zet bir yorum yapılacaktır.

Kitabın ilk bölümü olan "Kuramlar"da beş makale bulunmaktadır (s. 3-89): "Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların ve Cezaevlerinin Evrimi" (Demirbaş, s. 3-40); "Hapishaneler, Sorunlar ve Çözüm Arayışları" (Bahar, s. 41-58); "Otorite-Yaşamaları İlişkisinde Hapishanenin Yeri" (Aksu, s. 59-68); "Genetik Bilimi Küresel Bir Hapishane mi Yaratacak?" (Aybers, s. 69-73); ve "Hapishane Karikatürleri" (Altun, s. 74-89). İlk makalede, genel olarak Batı'da ve Türkiye'de hürriyeti bağlayıcı cezalar ile cezaevlerinin tarihsel evrimi birlikte ele alınarak işlenmiştir. Bu uzun makalede yazar, makalesinin 2/3'lk bölümünü Batı cezaevlerinin tarihsel gelişimine ayırmıştır. Makalenin Batı cezaevlerine ayrılan kısmı, zet dahi olsa, derli toplu bilgi verirken; özellikle İslm Hukuku'nda ve Osmanlı Devleti'nde cezaevlerinin yeri ve önemi hakkında verilen bilginin doyurucu olmaktan uzak olduğu göze çarpmaktadır. "Batı" kısmında eleştirilecek nokta ise, bir-iki Batı ülkesindeki cezaevlerinin gelişmesi hariç, diğerlerine hiç değinilmemiş olunmasıdır. Batı kısmı yazılırken kullanılan kaynakların tamamının Almanca olması, kanımca bu kısmın zayıflığını doğurmaktadır. İslm Hukuku'nda ise, sadece bir tek kaynağa atıf vardır. Osmanlı ve Cumhuriyet kısımlarının ise yalnızca birkaç kaynak ile yazılması da, makalenin bu bölümünü yetersiz kılmıştır.

İkinci makale "Hapishaneler, Sorunlar ve Çözüm Arayışları"nda cezaevlerinin kuruluş ve işletme amaçları, işlevleri ve işleyişleri kuramsal olarak kısaca ele alınmıştır. Yazar, cezaevi kurumunun baştan beri çözüm yerine çözümsüzlük ve yeni suçlar ürettiğini; sürekli içine düştüğü krizlerle uğraşmak zorunda kaldığını ve

iyileştirmeye yönelik yapılacak her türlü reformun aslında bir yanılsamadan ibaret olduğunu ileri sürmektedir.

Üçüncü makale olan “Otorite-Yaşamaları İlişkisinde Hapishanenin Yeri”nde suçun üretilmesi ve cezaevlerinin varlığı toplumsal bir gerilim ile ilişkilendirilmektedir. Bu yaklaşıma göre, söz konusu gerilim, insanın gereksinimlerini her gün yeniden karşılaması gibi bir zorluk ve zorunluluk ile yaşamlarında her gün yenilenen gereksinimleri karşılayacak düzenekleri oluşturmaktaki güçlükten kaynaklanmaktadır. Bu gerilim, otoriteye yönelik bir tehdit oluşturmaktadır; otoritenin de, bu tehdidi azaltmak yolunda geliştirdiği yollardan biri cezaevidir.

“Genetik Bilimi Küresel Bir Hapishane mi Yaratacak?” başlıklı dördüncü makale, önce genetik bilimindeki gelişmeleri ve sonra bu gelişmeler çerçevesinde ele alınan insan soyunu iyileştirme politikalarının, insanlığı topyekun bir cezaevine sokma konusunda taşıdığı riskleri tartışmaktadır. Karşı karşıya kalınan risklere de tarihten örnekler vermektedir. Bu örneklerden biri şudur: 20. yüzyılın başlarından ortalarına kadar, ABD’deki yöneticiler—“canavar ruhu” taşıdıkları için değil, “bilime kayıtsız şartsız inandıkları” için—yaklaşık 60 bin akıl hastasının, zekâ geriliği bulunanların, alkoliklerin, sağır ve dilsizlerin, sara hastalarının üremelerini engellemek için, bu kişilere kısırlaştırma ameliyatları yapılmasına izin vermişlerdir. Yazar bugün de uluslararası şirketlerin genetik biliminde yaşanan gelişmeler sonucunda “insan soyunun iyileştirilmesi” için dışarıdan müdahale niyetlerinin gündemde olduğunu belirtmektedir.

Kitabın ikinci bölümü olan “Tarih Zinciri”nde üç makale bulunmaktadır (s. 93-139): “Memlûklerde Hapishaneler” (Kortantamer, s. 93-100); “Osmanlılarda Hapis Olayları (1300-1512)” (Öztürk, s. 101-129); ve “XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Kıbrıs’ta Kalebentler ve Cezirebentler” (Özkul, s. 130-139). İlk makale Almanca, Arapça, Fransızca ve İngilizce dillerinde olmak üzere çok zengin kaynaklarla Memlûklerde cezaevinin, ceza usullerinin ve işkencenin tarihsel gelişimini gerçekten güzel bir şekilde gözler önüne semektedir.

İkinci makale “Osmanlılarda Hapis Olayları (1300-1512)”nda sözü edilen dönem içinde vuku bulan otuz üç tane ayrı hapis olayı incelenmektedir. İnceleme esnasında ele alınan konular şunlardır: Hapis cezasına çarptırılanların toplumsal statüleri; hapis nedenleri; hapis süreleri; hapis yerleri olarak seçilen mekân; mahpuslara yapılan muamele ve hapisten kaçış. Yazarın da belirttiği gibi, Osmanlı kaynakları bazı benzer olaylar üzerinde çelişkili bilgiler vermektedir. Yazarın iddiasına göre Osmanlı ülkesinde kayıtlara geçen ilk hapis olayı Yıldırım Bayezid döneminde 1390 yılında vuku bulmuştur. Yazar Öztürk, bu uzun ve betimsel makalesinde reayanın hapsedildiğine dair bu dönem için tarih kaynaklarında kayıt bulunmadığını bildirmektedir. Ancak 15. yüzyıl Mühimme Defterleri bu makalede ele alınmamıştır.

“Tarih Zinciri” bölümünün son makalesi “XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Kıbrıs’ta Kalebentler ve Cezirebentler,” herhangi bir sorunsal ortaya koymaksızın Kıbrıs

Şer'iyeye Sicilleri kullanılarak hazırlanmıştır. Bu bakımdan makale (sadece) "hammadde bilgi kaynağı" olarak değer arz etmektedir.

Kitabın üçüncü bölümü olan "Osmanlı Hapishaneleri"nde ise beş makale bulunmaktadır (s. 143-217): "Tanin Muhabiri Ahmet Şerif Beyin Notlarında Osmanlı Hapishaneleri" (Gazel, s. 143-151); "XIX. Yüzyılda Osmanlı Devletinde Fahişe Hatunlara Uygulanan Cezalar: Hapis ve Sürgün" (Karaca, s. 152-162); "Osmanlı Hapishanesinde İslah ve Fırar Teşebbüsleri" (Sofuoğlu, s. 163-172); "Osmanlı İmparatorluğunda Hapishaneleri İyileştirme Girişimi, 1917 yılı" (Gönen, s. 173-183); ve "Bekirağa Bölüğünden Anılar" (Çulcu, s. 184-217). Bu bölümün ilk makalesi II. Meşrutiyet dönemi basınının önemli simalarından biri olan Ahmed Şerif Bey'in Anadolu'yu *Tanin* gazetesi için gezerken rastladığı otuz kadar cezaevine dair gözlemlerine dayanmaktadır.

İkinci makale "XIX. Yüzyılda Osmanlı Devletinde Fahişe Hatunlara Uygulanan Cezalar: Hapis ve Sürgün"de, Hazreti Baba Cafer Zindanı, Tanzimat sonrası cezaevleri; ve suç ile cezaların cinsleri ele alınmaktadır. Yazar, makalesinde Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'ni kullanarak suç ve ceza bağlamında fahişelerle ilgili tarihsel boyuta, tam bir yetkinlikle eğilmiştir. Bu yaklaşım makalenin güçlü yanlarından birini oluşturmaktadır. Ancak konunun sosyolojik ve hukuksal yanının bilerek gözardı edilmesi, bu konu hakkında daha çok çalışmayı gerekli kılmaktadır.

Bir sonraki makale "Osmanlı Hapishanesinde İslah ve Fırar Teşebbüsleri"nde cezaevi koşullarını "ıslah" girişimleri; cezaevlerinde görülen "fırar," katletme ve yaralama gibi "gayrimeşru" fiiller ele alınmıştır. Yazar makalesini ilk elden kaynaklara dayanarak hazırlamış, ancak makalede sorunsal bir yaklaşım yerine kronolojik bir sıralama—o da, birçok önemli bilgi ve gelişme atlanarak—tercih etmiş. Bu durum da, makaleyi bir hammadde yığınağı haline getirmiştir.

Dördüncü makale "Osmanlı İmparatorluğunda Hapishaneleri İyileştirme Girişimi," 1917 yılı birincil kaynaklarına dayanmaktadır. Yazar Osmanlı cezaevleri konusunda genellemelerin yapılabilmesi için henüz çok erken olduğunu; bunun için çok daha fazla bilgi ve belgeye ulaşmak gerektiğini hatırlatmakta; ve bu yüzden, (şimdilik) mikro bir çalışmanın daha sağlıklı sonuçlar doğuracağını bildirmektedir. Ben de aynı görüşü paylaşıyorum. Yazar, Osmanlı tarihçilerinin birçoğunun düştüğü yanılgıya da düşüyor: Onun, "hapishane" ile "tevkifhane" arasındaki ayrımın bilincinde olduğunu anlıyoruz. Yazar ayrıca, belgelere yansıyan bilgiler ile uygulamaların, yani gerçek hayattaki durumun, arasındaki farkı da sorguluyor. Ancak, ortaya koyduğu bu soruya kendisi cevap vermiyor; bu bakımdan, bu konuda yapılacak görevi işaret etmiş oluyor. Makalede genel olarak işlenen tema, üst düzey devlet adamlarının cezaevi koşullarını iyileştirme hususunda niyetlerinin halis olduğu, ancak malî sıkıntılar dolayısıyla, istenenlerin yapılamadığıdır.

Bu bölümün son makalesi "Bekirağa Bölüğünden Anılar"dır. Bekirağa Bölüğü bugünkü İ.Ü. SBF'nin bulunduğu binada yer almaktaydı. Bu bölüğü II. Abdülhamid siyasi suçlular için kurdu muşt u. Abdülhamid döneminin muhaliflerince varlığı

çokca eleştirilmesine karşın, bir sonraki dönem olan İttihat ve Terakki döneminde de gene aynı amaçla kullanılmıştır. Bir türlü vazgeçilemeyen bir cezaevi olan Bekirağa Bölüğü, daha sonraki dönemde yani İttihat ve Terakki'yi sert şekilde tenkit eden Hürriyet ve İtilafçıların iktidar olmasından sonra da, kullanılmıştır. Makale esas itibariyle Bölük'te yapılan işkenceleri Rıza Nur (1878-1942)'un *Cemiyet-i Hafiyeye ve Süleyman Sırrı Efendi'nin Bekirağa Bölüğü. Orada Neler Gördüm?* adlı eserlerine dayanarak anlatmaktadır.

Kitabın dördüncü bölümü olan "İnfaz Kurumları"nda ise, dört makale bulunmaktadır (s. 221-253): "Ceza ve Tevkifevleri" (İpek, s. 221-224); "Cezaevi İşyurtları" (Savcı, s. 225-243); "Cezaevi İzleme Kurullarının Yapısı ve İşlevi" (Varol, s. 244-247); ve "Sağlık Sorunu Olan Hükümlülerde Yaşanan Etik Sorunlar (Algier v.d., s. 248-253). İlk makalede, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri genel müdürü olan yazar, cezaevlerinin bugünkü durumu ile ilgili genel bir değerlendirme yapmaktadır.

İkinci makale "Cezaevi İşyurtları"nda kuramsal çerçeve içinde, modern cezaevinin doğuşu ve hükümlülerin çalıştırılması; Türkiye'de işyurtları ve hükümlülerin çalıştırılması; alan çalışmasından hükümlülerin profili; ve işyurtlarında çalışma üzerine notlara yer verilmiştir. Yazar, makalesinde küreselleşme uygulamalarının sonuçlarından biri olarak "yeni liberal anlayış" söylemine uygun olarak, ABD'de ve Türkiye'de cezaevlerinin iktisadi işletmeler haline getirilmesi ve işyurtlarının kurulmasına dikkat çekmektedir. Makalede ayrıca cezaevlerinde hükümlüleri işçi gibi çalıştırma biçimleri (mahpusları kiralama, mahpusla sözleşme yapma, "parça başı" çalışma, devlet kullanımı, kamu hesabı, bayındırlık işleri ve yollar); üretim anında mahpusların durumları; ve üretimin, hem hapishane içinde, hem de hapishane dışında neden olduğu etkiler tek tek incelenmiştir.

Üçüncü makale "Cezaevi İzleme Kurullarının Yapısı ve İşlevi"nde, çok kısa şekilde Türkiye'deki cezaevlerinin durumu ve bunları izlemekle yükümlü kurullar hakkında istatistiki bilgi verilmektedir.

Bu bölümün son makalesi "Sağlık Sorunu Olan Hükümlülerde Yaşanan Etik Sorunlar"da, çok kısaca, cezaevlerindeki uygulamaların "ahlakîlik" sorunsalına temas edilmektedirler.

Kitabın beşinci bölümü olan "Mahkûmlar"da ise üç makale bulunmaktadır (s. 257-300): "Hapishaneler ve Antisosyal Kişilik Bozukluğu" (E. Cömert, v.d., s. 257-275); "Ankara Cezaevlerinde El Sanatları (Duvarcı, s. 276-286); ve "Sovyetler Birliği'nde Mahkûm Dövmeleri" (Kamalov, s. 287-300). Bu bölümün ilk makalesinde "antisosyal" kişilik bozukluğunun tanımı, çeşitleri, nedenleri ve genel özellikleri ile işlenen suçun özellikleri; cezaevi yaşamı; tedavi; tedavi yöntemleri ve yeniden suç işleme üzerinde durulmaktadır.

İkinci makale "Ankara Cezaevlerinde El Sanatları"nda meslek ve el becerisi kazandıma sürecinin, mahkûmların "sosyalleşmesi" ve dış dünya ile sağlıklı

İlişkiler kurabilmesi üzerindeki etkisi incelenmektedir. Yazar, bu makalede okurla 1-30 Eylül 2003 tarihleri arasında Ankara ve civarındaki cezaevlerinde bizzat alan araştırması yaparak elde ettiği sonuçları paylaşmaktadır.

Bu bölümün son makalesi “Sovyetler Birliğinde Mahkûm Dövmeleri”nde, dövme kriminolojinin bir parçası olarak gösterilmekte ve birçok dövme örneği verilerek bunların altındaki nedenler araştırılmaktadır. Bu tür bir örneklem olanağı, Sovyet hükümetinin tüm mahkûmların dövmelerini kayıt altına almış olması ve daha sonra bunları kriminolojide kullanmış olmasından kaynaklanmaktadır.

Kitabın altıncı bölümü olan “Şiddet”te ise iki makale bulunmaktadır (s. 303-318): “Cezaevlerinde Cinsel Taciz ve Tecavüz Olayları” (Akduman, v.d., s. 303-310); ve “İslahevleri ve Sübyan Koğuşlarında Pedofili” (Oral, v.d., s. 311-318). Bu bölümün ilk makalesinde Türkiye’de kanayan bir yara olarak varlığını sürdüren—ama ağırlıklı olarak ABD’deki verilere dayanarak—erkek hükümlüler arasında ve cezaevi memurları tarafından kadın hükümlülere uygulanan cinseltacize değinilmektedir.

Bölümün son makalesinde ise, Türkiye’deki pedofili vakaları karanlıkta kaldığı için, öncelikle İngiltere ve ABD’deki halihazırdaki durum ortaya konulmakta ve ardından bu durumun önlenmesi için alınabilecek önlemler üzerinde durulmaktadır.

Yedinci bölüm olan “Eğitim”te ise, üç makale bulunmaktadır (s. 321-358): “Cezaevleri Eğitim Kurumları Hâline Nasıl Gelebilir” (Saldırım, s. 321-334); “Cezaevlerinde Rehabilitasyon Programları” (Oral, v.d., s. 335-345); ve “Cezaevi Din Hizmetlerinin Yeterlilik Sorunu” (Özdemir, s. 346-358). Bu bölümün ilk makalesi Avrupa Birliği Komisyonu tarafından yayımlanan “European Report on Quality Indicators of Lifelong Learning/Yaşam Boyu Öğrenimin Kalite Göstergeleri Üzerine Rapor” ve benzerlerini ele alarak başlamaktadır. Ardından “yaşam boyu öğrenim” açısından hükümlü ve tutuklu eğitimi üzerinde durulmaktadır.

İkinci makale olan “Cezaevlerinde Rehabilitasyon Programları”nda Batı’da hâkim ve alternatif modellerin tarihsel gelişimi ve günümüzdeki durumu hakkında bilgi aktarılmakta ve Türkiye’deki uygulama üzerine bir çerçeve çizilmektedir.

Bu bölümün son makalesi “Cezaevi Din Hizmetlerinin Yeterlilik Sorunu”nda cezaevlerinde din hizmetinin geçirdiği aşamalar incelenmektedir. Yazar, cezaevlerinde din eğitiminin 1981 yılından itibaren verildiğini belirtmektedir. Oysa Osmanlı döneminde de cezaevlerinde “ıslah” anlamında, imamlar yoluyla sistematik olarak din eğitiminin verildiği bilinmektedir. Yazarın makalede değindiği bir başka konu ise, mahkûmlara verilecek din dersinin niteliği ve niceliğidir. Yazar, din dersinin bugünkü yetersizliğini üç farklı bakış açısını (din görevlileri, hapisane yönetici ile görevlileri ve mahkûmların bakış açılarını) ele alarak incelemektedir.

Sekizinci bölüm “Çocuk ve Hapishane”de üç makale bulunmaktadır (s. 361-389): “Hükümlü ve Suç İşlememiş Gençlerin Anksiyete, Duyguların Tanınması ve Duyguların Kontrolü Açısından Kıyaslanması (13-18 Yaş)” (Gökdağ, s. 361-375);

“Uluslararası Sözleşmeler ve Türk Hukuk Mevzuatı Açısından Çocuk Cezaevlerinin Hukukî Durumu” (Berktin, s. 376-384); ve “Ben Niye Buradayım?” (Berktin, s. 385-389). Bu bölümün ilk makalesinde öncelikle Türkiye’de suç ve suçluluk araştırmaları ve suçluluk kuramları üzerinde durulmaktadır. Ardından (1994 yılında Ankara Çocuk Ceza ve Islah Evi’ndeki otuz yedi hükümlü genç ile) yapılan alan araştırması, yöntemi ve sonuçları ele alınmaktadır. Kabul edileceği üzere, bu sayı bazı genellemelere varmak için çok yetersiz olsa da, insanları suç işlemeye yönelten toplumsal ortam ile suç işleyen bireylerin gelişimsel ve psikolojik özelliklerini ortaya koymak; ve bu boyutlar açısından suça bulaşmamış gençler ile suç işleyenleri karşılaştıran çalışmalara katkıda bulunmak açısından yine de anlamlıdır.

Bölümün son makalesi “Ben niye buradayım?”da, avukat olan yazarın 2001 yılında Elmadağ Çocuk Tutukevi’nde 12 yaşında cinayetten yargılanan bir çocuk ile yaşadıkları, çok kısa ama çok çarpıcı şekilde anlatılmaktadır.

Dokuzuncu bölüm “Cezaevi Personeli”dir ve bu bölümde iki makale bulunmaktadır (s. 393-409): “Cezaevi Personeli” (Demir, s. 393-400); ve “Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personelinin Eğitimi” (Taşkın, s. 401-409). Bu bölümün ilk makalesinde adli psikolog olan yazar, geleneksel cezaevlerindeki personel ile modern personel sistemi arasındaki farkları ve eskiden yeniye geçerken yaşanan değişim sonucu meydana gelen sorunları ortaya koymaktadır. Bunun yanında, personelin kendi içinde yaşadığı çatışmalar ve bu çatışmalardan doğan sonuçlar, hem Türkiye hem de ABD’deki örnekler ele alınarak incelenmektedir.

Bu bölümün son makalesi ise daha ziyade istatistiki bilgiye dayanan bir tanıtım yazısı niteliğindedir.

Kitabın onuncu bölümü “Divan Edebiyatı” başlığını taşımaktadır ve iki makale barındırmaktadır (s. 413-449): “Yusuf’un Zindana Atılışı” (Tökel, s. 413-433); ve “Divan Şiirinde Esaret ve Zindan” (Yazıcı, s. 433-449). Bu bölümün ilk makalesinde başta tüm kutsal kitaplar olmak üzere on iki yazma ve altı matbu eser taranarak, Yusuf Peygamber’in zindandan önceki hayatı incelenmekte ve zindana atılış nedeni, bu olayın “hikmet”i ve zindana atılış şeklindeki farklı anlatımlar, büyük bir yetkinlikle ortaya konmaktadır.

Bu bölümün son makalesinde, Divan şiirinin aşk anlayışı çerçevesinde, aşğın bakış açısını veya aşğın durumunu bildiren örneklerde yer alan esaret, mahkûmiyet ve zindan kavramları ele alınmaktadır.

Kitabın onbirinci bölümü olan “Modern Edebiyat”da da iki makale bulunmaktadır (s. 453-500): “Hapishane Şiirleri” (Narlı, s. 453-473); ve “Modern Türk Edebiyatında Bir Değişim-Dönüşüm Mekânı Olarak Hapishaneler” (Sağlık, s. 474-500). Bu bölümün ilk makalesinde mekânın kişiler üzerindeki etkisi ve hayatın bütünüyle içeriden algılanmasını yansıtabilmek için hapse düşmüş şairlerin (Ahmet Arif, Atilla İlhan, Can Yücel, Faruk Nafiz Çamlıbel, Hasan Hüseyin Korkmazgil, Nazım Hikmet, Necip Fazıl Kısakürek, Osman Yüksel Serdengeçti ve Sabahattin Ali’nin) cezaevi konulu

şairleri ele alınmaktadır. Ancak hapse düşmemiş şairlerin hapis üzerine olan şiirleri ve hapse düşse de şiir olmayan metinleri dışarıda bırakılmıştır. Söz konusu makalenin, genel de olsa, yeterli bir kaynakça kullanılarak hazırlandığı görülmektedir. Çalışma 1960'larla sınırlı tutulmuştur. Yazar makalesine yukarıda belirtilen şairlerin tek tek hapse düşme nedenlerini açıklayarak başlamaktadır. Ardından bu şairlerin şiirlerinde içeri-dışarı algısının nasıl farklılaştığını ve hangi noktalarda benzeştiğini, aldığı şiir örnekleriyle işlemektedir.

Bölümün son makalesi "Modem Türk Edebiyatında Bir Değişim-Dönüşüm Mekânı Olarak Hapishaneler"de yazar, hem belli bir düzenek izlemeksizin hem de başlığa aykırı olarak, yabancı edebiyatçıları da içine alacak şekilde, çeşitli edebiyatçıların cezaeviyle ilgili yazılarından pasajlar aktarmaktadır. En sonunda da, cezaevini bir eğitim kurumu olarak ele alan yazarlardan, dağınık şekilde örnekler vermektedir.

Onikinci bölüm olan "Tasavvufta Tutsak"da iki makale bulunmaktadır (s. 503-529): "Yaratılış Mitleri, Şamanizm ve Tasavvuf Bağlamında Düşüş, Mahrumiyet ve Hapis" (Aça, s. 503-518); ve "Niyazî-i Mısırî'de Sürgün ve Zindan" (Kemikli, s. 519-529). İlk makalede, antropolojik bir girişle, insanın işlediği ilk günah ve onun üzerine verilen ceza ile, Şamanizm ve Tasavvuf'ta vaki olan nefis terbiyesi, cezaeviyle ilişkilendirilerek ele alınmaktadır.

Onüçüncü bölüm olan "Halk Edebiyatı"nda üç makale bulunmaktadır (s. 533-604): "Türk Halk Şiirinde Hapishane" (Duymaz, s. 533-567); "Hapishane Türküleri" (Özkan, s. 568-586); ve "Türk Halk Hikâyelerinde Zindan" (Erol, s. 586-604). Bu bölümün ilk makalesinde, ilk olarak halk şiirinin sınırları ve türleri tartışılmaktadır. Daha sonra zengin bir kaynakça ile halk şiirinde hapishanenin mekânı ve de pranga, duvarlar, demir parmaklıklar gibi somut araçlarının işlendiği örnekler üzerinde durulmaktadır. Son olarak halk şiirinde hapishanenin duygu dünyasına olan yansımalarını ele alan örneklere bakılmaktadır.

Bu bölümün son makalesi olan "Türk Halk Hikâyelerinde Zindan"da hikâyelerdeki kahramanlar üzerine eğinilmiş ve bu kahramanların önüne çıkarılan en önemli engellerden olan *zindan* konu edinilmiştir. Bu bağlamda kahramanların zindana atılma nedenleri ve şekilleri, zindandaki durumları, zindanda kalma süreleri ve zindandan kurtuluşları başlıklar halinde ele alınmıştır.

Kitabın son bölümü olan "Hapishane Sözlüğü"nde iki makale bulunmaktadır (s. 607-624): "Türkçe'de 'Mahpus' ve 'Hapishane'" (Öztekten, s. 607-620); ve "Cezaevi Argosu" (Çelik, s. 621-624). Bu bölümün ilk makalesinde klasik ve temel eserler kullanılarak, *hapishane* ve *mahpus* kelimelerinin etimolojik açıklamaları yapılmış ve Türkçe karşılıkları üzerinde durulmuştur.

Hem bu bölümün hem de kitabın son makalesinde ise, kısa da olsa ilgi çekici bir argo listesi hazırlanmıştır.

Kitaba genel olarak bakıldığı zaman şu değerlendirmeyi yapmak yanlış olmayacaktır: Elimizdeki *Hapishane Kitabı*, Sayın Gürsoy-Naskali'nin Marmara Üniversitesi'nde başlatmış olduğu ve neredeyse bir gelenek halini almış olan, bir konu etrafında sayıları yüzlere varan katılımcısıyla yapılan sempozyumların ardından basılan, doyurucu bildiri kitaplarından biridir. Sayın Gürsoy-Naskali ve Altun'un editörlüğünü yaptıkları bu kitabın hem kendi derli topludur, hem de değişik disiplinlerden derli toplu bilgiler sunmaktadır.

Kitabın eleştirilecek yanı ise kanımca, öncelikle—editörlerin yaptığı bir tercihin sonucu da olsa—en sonunda, tüm araştırmacıların kullandığı kaynakları gösteren bir genel kaynakçasının olmamasıdır. Genel kaynakça konu üzerine derinlemesine çalışmak isteyen araştırmacılar açısından vazgeçilmez önem arz etmektedir. Genel kaynakça yanında, kullanılmayan ancak muhakkak bilinmesi ve kullanılması gereken kaynakları gösteren genişletilmiş bir kaynakça da, bu türden, yani bir konunun her yönünü ele alma iddiası taşıyan başlıklar (*Hapishane Kitabı*, *Çay Kitabı* v.s.) için son derece lüzumludur. Bunun yanında, sempozyumda sunulan bazı bildirimlerin standart kalite değerlendirmesine tâbi tutulmadan yayımlanmış olması da, kitabın eleştirilecek yönlerindedir. Kitabın içinde gerçekten basılması mümkün olmayan birçok makale bulunmaktadır—ki bu durum kitabın kıymetini bir nebze düşürmektedir. Kitapta her ne kadar yapıldığı söylene de, son olarak (örneğin cezaevlerini arkeoloji, sanat tarihi, mimarlık, iktisat tarihi veya kurum tarihi bakımından inceleyen ve) sempozyumda bildiri olarak sunulmamış olan, başka bazı konuların da daha sonra sipariş ile yazdırılması; (Bizans, Ceneviz ve Osmanlılarda cezaevi gibi) kimi konuların üzerinde daha fazla durulması ve kitaba konulması kitabın zenginleştirilmesi ve gerçekten olabildiğince her yönü ile konuya yaklaşılması açısından faydalı oldu kanaatindeyim.

Bu haliyle kitap, tarihçilere, edebiyatçılara, devlet adamlarına, siyasetçilere, sanatçılara, konu ile ilgilenenlere ve—unutulmamalıdır ki—mahpuslara hitap etmektedir. Okuyacakların, zevk duyacaklarından; derinlemesine bu konuya eğilmek isteyenlerin ise, kitaptan istifade edeceklerinden emin olunmalıdır.

* Aix-Marseille 1 Üniversitesi

İNGİLTERE'DE TÜRKÇE YAŞAMAK

Yorum: Talip Küçükcan*

Türkler, Kürtler, Kıbrıslılar: İngiltere'de Türkçe Yaşamak. Tayfun Atay, 2006. Dipnot Yayınları. ISBN 9759051044, 150 sayfa.

İngiltere'de yaşayan Türkiye ve Kıbrıs kökenli toplulukların ortak özellikleri ve paylaştıkları değerler vardır. Bunlar arasında sayabileceğimiz gelenek, görenek, inanç, örf ve âdetlerden oluşan bir dizi ortak payda bu toplulukları birbirine yaklaştıran, aynı ortamı paylaşmalarını sağlayan ve toplumsal, kültürel ve ekonomik paylaşımlarını arttıran bir işleve sahiptir. İngiltere'de yaşayan Türkiye ve Kıbrıs kökenli toplulukların en belirgin ortak paydaları ise günlük hayatlarında kullandıkları dil, yani Türkçedir. Her ne kadar yeni kuşaklar arasında İngilizce yavaş yavaş daha yaygın olarak öğrenilmeye ve konuşulmaya başlansa da, Türkiye ve Kıbrıs'tan gelenler arasındaki baskın ortak dil hâlâ Türkçedir. Bu grupların gittikleri ve dolayısıyla yoğun olarak buldukları marketler, lokantalar, demekler, lokaller, cem evleri ve camilerde konuşulan başlıca dil de, doğal olarak Türkçedir.

Peki, İngiltere'de günlük hayatında Türkçeyi kullanan sadece Türkler mi? Tabii ki hayır. Kendilerini "Kürt" olarak tanımlayan Türkiye kökenli topluluk da Türkçe konuşuyor. Bu üç grubun, yani Türkiyeli Türkler ve Kürtler ile Kıbrıslı Türklerin yaşamlarındaki en belirgin ortak değer ise Türkçe olduğu aşikârdır. Bu gruplar arasındaki iletişim dili ne Kürtçe ne de İngilizcedir; Türkçedir. Peki, dil, iki insan veya küme arasındaki iletişim aracı olmaktan, yani sözcük ve kavramlardan mı ibarettir? Dil sadece sıradan bir iletişim kurma "aygıt"ı mıdır? Yoksa ortak dil, aynı zamanda paylaşılan tarih, kültür, gelenek, yaşam tarzı ve hayat pratiklerini de içine alan daha geniş bir kavramı mı ifade eder? Kendilerini kısmen veya hayli farklı gören, veya öyle tanımlayan toplulukların, farklı diller yerine tek bir dili tercih etmelerinin nedeni ne olabilir? Türkler, Kürtler ve Kıbrıslılar uzun yıllardır İngiltere'de yaşamalarına karşın birbirleriyle neden İngilizce değil de Türkçe konuşmakta, aralarındaki iletişimi başka bir dille değil de, Türkçe ile kurmaktadır? Türkçe konuşmak ve anlaşmak Türkler, Kürtler ve Kıbrıslılar arasında ne tür paylaşımlara yol açıyor? Türkçe konuşmak, bu gruplar arasında duygusal ve düşünsel paylaşımlara ve ortaklıklara da neden oluyor mu?

Bu soruların cevabını Tayfun Atay'ın kaleme aldığı *Türkler, Kürtler, Kıbrıslılar: İngiltere'de Türkçe Yaşamak* kitabında bulmak mümkün. Tayfun Atay, 1990'lı yılların başından itibaren Londra'da yaşayan Türkiye ve Kıbrıs kökenli toplulukları yakından izleyen deneyimli bir antropolog. Katılımlı gözlem yöntemiyle, üzerine çalıştığı kümelerin "fotoğraf"ını çok iyi çekebilen ve niteliksel bulgularını etkili bir dille okuyucuya sunabilen bir araştırmacı. Atay, *İngiltere'de Türkçe Yaşamak*'ı kaleme almadan yıllar önce, Kıbrıslı Türkleri odak alan uzun soluklu bir araştırma yapmış ve bunu *Batı'da Bir Nakşi Cemaat-i: Şeyh Nazım Kıbrısı Örneği* (İletişim, 1996) adı altında yayımlamıştı. Atay, 2000'li yılların başında tekrar Londra'ya

giderek Türkler, Kürtler ve Kıbrıslıları günlük hayat akışları içinde, ama ekonomi, sanat, kültür, toplum ve politika gibi değişkenleri de içine alacak biçimde doğal ortamında izledi. Atay'ın Londra'da yürüttüğü etnografik çalışma İngiltere'deki bu grupların yaşamlarına ayna tutan bir monografi olma özelliğine sahiptir. İngiltere'de yaşayan bu topluluklar hakkında yapılmış araştırma ve yayınların az olduğu göz önüne alınırsa, Atay'ın çalışmasının hem zamanlama hem de içerdiği konular açısından bir boşluğu doldurduğunu vurgulamak gerekiyor.

İngiltere'de Türkçe Yaşamak, Türkiye ve Kıbrıs'tan bu ülkeye göç serüvenine, göçmenlerin belirgin karakteristiklerine, İngiltere'de yaygın olarak kullanılan ve söz konusu kümeler arasındaki farklıları vurgulayan "Türkler," "Kürtler" ve "Kıbrıslı Türkler" in kimler olduğunu, nasıl tanımlandıklarını, kimlik politikalarını ve bu toplulukların ayrışan, benzeşen ve örtüşen yönlerine ışık tutuyor. Bu grupların her birine kısaca "Türkçe-konuşan topluluk" adı veriliyor. Göç ve yerleşik hayata geçişin ilk dönemlerinde genelde kendi içine kapalı kalan Türkçe-konuşan topluluk, özellikle ekonomik hayattaki değişimlerin zorlamasıyla yeni sektörlerle tanışmış, kendi içine kapanık cemaatler olmaktan çıkıp dış-öteki gruplarla da etkileşim içine girmiştir. Diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi İngiltere'de de, 1990 sonlarına kadar, siyasal, ideolojik, etnik ve dinsel temellere dayalı kutuplaşmalar yaşanmış, ancak toplumsal, kültürel ve ekonomik gelişmeler daha rasyonel tutumların oluşmasına neden olmuştur. Bugün bakıldığı zaman, söz konusu ayrışmaların çok daha az olduğu, Türkiye'den "ithal" edilen ideolojik, etnik ve dinsel sürtüşmelerin gittikçe etkisini yitirdiği gözlemleniyor.

Göç, kentleşme ve modernleşme süreçlerinin yarattığı yabancılaşma, kimlik sürtüşmesi ve kuşaklar arası çatışma, Avrupa'daki bütün göçmen ve azınlık durumundaki toplulukların karşılaştığı sorunların başında geliyor. Atay'a göre Londra'daki Türkçe-konuşan topluluklar da bundan payını almış durumda. Londra'daki Türkçe-konuşan gençlik "melez" bir kültürel kimlik geliştiriyor. Genç kuşaklar, İngiliz okullarında ve sokaklarında "sosyalleşiyor" ve yeni kültürel kodlarla yüz yüze geliyorlar; bunları bir taraftan benimsiyorlar ama aileden "tevarüs" edilen kültürden de tamamen kopamıyorlar. Yazar, iki ayrı kültür dünyası arasında sıkışıp kalan genç kuşakların, suç ve şiddet ağına düşme riskine işaret ediyor ve böyle bir sarmala düşmemeleri için önlemlerin alınmasını tavsiye ediyor.

İngiltere'de Türkçe Yaşamak, Londra'daki Türkçe-konuşan toplulukların (Türkler, Kürtler ve Kıbrıslıların) günlük yaşamlarına, kültürü yeniden üretme süreçlerine, farklı kimlik algılarına rağmen, Türkçe kanalıyla ortak bir alanda buluşmalarına ilişkin, canlı ve içten bir bakış sunuyor. Etnografik araştırma yönteminin sunduğu veri toplama olanaklarının nasıl ustaca kullanılabileceğini gösteren ve hayatın içinden toplanan verilerle aralarındaki farklılıkları göz ardı etmeksizin, farklı kümeleri sanki onların içindeymişçesine anlatan bu çalışmanın, antropoloji, sosyoloji ve kültür araştırmaları çalışmalarına önemli katkılarda bulunacağına kuşku yoktur.

* Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA, www.setav.org)

BİLDİRİ ÇAĞRILARI...

7. Uluslararası Kültür Araştırmaları Kesişim Noktaları Kongresi (7th International Crossroads in Cultural Studies)

University of the West Indies, Jamaica
3-7 Temmuz, 2008

Bildiri önerileri 30 Kasım tarihine kadar kabul ediliyor. Kongre ile ilgili ayrıntılı bilgiye www.crossroads2008.org sayfasından ulaşılabilir.

ABD Kültür Araştırmaları Derneği Yıllık Kongresi (Cultural Studies Association U.S. Annual Meeting)

New York Üniversitesi, New York City
22-24 Mayıs, 2008

Edebiyat, iletişim, popüler kültür, antropoloji, tarih, sosyoloji, eleştirel ırk ve etnisite çalışmaları ve feminist çalışmalar dahil olmak üzere, kültür araştırmaları çerçevesinde değerlendirebilecek her türlü alandan bildiri önerileri 10 Kasım 2007 tarihine kadar yollanabilir. Kongre ile ilgili ayrıntılı bilgiye <http://www.csaus.pitt.edu/> sayfasından ulaşabilirsiniz.

11. Yıllık Akdeniz Çalışmaları Kongresi (11th Annual Mediterranean Studies Congress)

Leuphana Universität Lüneburg, Almanya
28 – 31 Mayıs, 2008

web

Akdeniz bölgesini ve kültürlerini farklı dönemler ve disiplinler çerçevesinde inceleyen bildiri özetleri ve oturum önerileri, 15 Aralık 2007 tarihine kadar *online* olarak <http://www.mediterraneanstudies.org> web sayfasından yollanabilir, rclement@ku.edu adresine e-mail olarak atılabilir veya Richard W. Clement, Mediterranean Studies Association, Kenneth Spencer Research Library, University of Kansas, 1450 Poplar Lane, Lawrence, KS66045-7616, USA adresine postalanabilir. Kongrenin resmi dilleri İngilizce ve Almancadır.

**Kültürel Bakışaçılarını Keşfetmek - Uluslararası Kongre
(Exploring Cultural Perspectives)**

Haziran 11-15 2008, Antalya

International Cultural Research Network (Uluslar arası Kültürel Araştırma Ağı) ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi tarafından düzenlenen uluslararası kongre, kültürel gerçeklikleri zaman zaman yanıltıcı olabilecek kuramsal bir çerçevede değil, deneysel bir yaklaşımla tartışmayı amaçlar. Bu kongrenin başlıkları: Çocukluk ve gençlik, eğitim, küreselleşme, sağlık, politik ve sosyal araştırmalar. Bildiri özetleri 30 Ekim 2007 tarihine kadar gönderilebilir.

Kongrenin web sitesi: http://www.icrn.ca/Antalya2008_call_papers.asp

DUYURULAR...

Folklor ve Edebiyat Dergisi, Özel Dosya: *Sanal Uzamda Dijital Oyun Kültürü*, Yaz 2007.

Kimilerine göre “enfomasyon çağı” olarak tanımlanan çağımız, hızlıca “oyun çağı”na dönüşmüştür. Bu olgu, 1990’lı yılların başlarından itibaren bilgisayar oyunları özelinde yoğunlaşarak, pek çok alt başlığı yeniden tartışmaya olanak veren bir alan olarak sosyal bilimcilerin ilgisini çekmiştir. Bilgisayar oyunları, tıpkı diğer kültür endüstrisi ürünleri gibi tasarım, alımlama, estetik, kültürel ve toplumsal bir olgu olarak farklı başlıklar altında incelenebilir. Özellikle de, kimlik tasarımları ve cemaat kurguları bu alanda en çok tartışılan, popüler ana başlıklardandır. Sektöre dönük bir değerlendirme yapıldığı zaman da, bilgisayar oyunları endüstrisinin gelir bakımından tüm dünyada film endüstrisiyle yarışacak düzeyde olduğu görülür. Türkiye’de de yakın zamanlarda yaygınlaşan dijital oyun kültürü, *Folklor ve Edebiyat Dergisi*’nin bu özel dosya sayısında, etnografik alan çalışmaları üzerinden irdelenerek, dijital oyun kültürünün özellikleri, boş zamanın sanal kariyer inşasına dönüşmesi, sanal uzamda yeni kabilecilik, dijital oyun kültüründe verili kimlik tasarımlarının üretilmesi ve cinsiyetçilik vs. olgular ele alınıyor.

Almanya’da yayımlanan *Havuz* dergisinin Ağustos-Eylül 2007 sayısı yayında:

<http://www.dergi.havuz.de/0001-A-AGUSTOS-EYLUL-2007/>

Havuz dergisi amacını şu şekilde tanımlar: “Yıllardır Avrupa’da gerilla savaşları gibi dağınık, tek başına veya küçük topluluklar halinde yazın/ sanat savaşları verilmektedir. Bu kişi ve topluluklar arasındaki iletişim eksikliği nedeniyle, kendi bölgelerinde etkin olanların diğer bölgelerdeki sanat savaşçılarından ne yazık ki haberleri olmamaktadır. Bu iletişim kopukluğu, elbette Avrupa ile kısıtlı değildir. Avustralya’dan Afrika’ya, Kanada’dan Tayland’a değin, dünyanın her köşesinde Türkiye kökenli yazarlar/ sanatçılar, kitaplar yayımlamakta, sergiler açmakta, etkinlikler düzenlemektedir. Havuz, düzenli bir sanatçılar ordusu kurmayı, bu ordunun lojistik desteğini de, bu işe gönlünü ve yıllarını vermiş kişilerden almayı tasarlamıştır. Havuz, bu kurumsallaşma çabası içerisinde, ağırlıklı olarak “yaban”da yaşayan şair ve yazarlarımızın yapıtlarını geniş bir kitleye tanıtmayı, bu işleve koşut olarak, bu sanatçıları bir çatı altında toplamayı hedeflemektedir” (*web sitesinden alınmıştır*).

İNTERNET SİTELERİ...

T.C. Kültür Bakanlığı 32 ciltlik Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi'ni sitesinde ücretsiz e-kitap olarak sunuyor.

Türk Dünyası Edebiyatlarına ulaşmak icin adres:

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFB0ED0AA5232E402FA037F55E9FE41DF2>

İslam Sosyolojisi Tartışma Grubu

Virginia Tech niversitesi'nde İslam Sosyolojisi (The Sociology of Islam) konulu yeni bir tartışma grubu oluşturuldu. Grup, uluslararası alanda İslam/sosyoloji ve İslam/İslami hareketler konularıyla ilgili, profesyonel ve akademik kişi ve kuruluşlar arasında iletişimi arttırmayı amaçlıyor. Konuyla ilgili konferans, panel, yayın ve makale duyurularınızı SOCIOLOGY_OF_ISLAM@listserv.vt.edu adresine yollayabilirsiniz.

Listeye ye olmak icin lütfen Tuğrul Keskin(tugrulk@vt.edu)adresine e-posta atınız.

Diaspora.fi

Diaspora.fi çeşitli dinler konusunda araştırma yapan akademisyenler icin kaynakça niteliğinde bir *web* sitesi. Alanda yapılan araştırmalar, yeni yayınlar, kongre ve benzeri etkinlik duyuruları ve araştırma bursları gibi konularda güncel bilgi sağlar.

Web sitesi: <http://www.diaspora.fi/index.html>

Yabancı Dillerde Yayımlanmış Türkiye Konulu Kaynaklar

Bu bölümde yer alan kaynakçaları sağlayan Sayın Talip Küçükcan, Öztürk Emiroğlu, Sezgin Özden ve Şerife Geniş'e katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

Kucukcan, Talip & Veyis Gungor. EuroTurks and Turkey-EU Relations: The Dutch Case, by, Türkevi Research Centre, Amsterdam, 2006

Emiroğlu, Öztürk; Hisar Society and its Literary Activities during the Republic Period in Turkish Literature, Ministry of Culture Publications, Ankara 2000, p.535 / 2. Ed: Akçağ Publishers, Ankara 2007.

-----; Literary Societies in Turkey, Dialog Publishers, Warsaw 2001, p.160 / 2.edition: Akçağ Publishers, Ankara 2003.

-----; Dialogues on Culture and Arts in Hisar (compiled from Hisar Magazine 1950-1980), Ministry of Culture Publications, Ankara 2001.

----- ve A. Zastawna, Articles in Polish Press Relating to Turkish-Greek war of 1919-1922 and the Atatürk era in Turkey (19 May 1919- 1 September 1939). Dialog Publishers, Warsaw 2001.

-----; Falih Rifkî Atay of Language Writers, Yargı Publishers, Ankara 2002.

-----; Mevlana together with E. Warowicka, Drukarnia Publishers, Warsaw 2007.

Establet, Roger (1997) *Comment peut-on être français?* Les Entretiens par Emin Adas et Serife Genis. Paris: Fayard. (Fransızca).

Geray, U., Özden S., "Silvopastoralism in Turkey's Mountainous Mediterranean Region", Mountain Research and Development, Vol 23 No 2, May 2003:128-131.

Özden, S., Atmis, E., Menemencioglu, K., "Negative Effects of the Recent Unplanned Expansion on Highland Ecosystems in Turkey", Mountain Research and Development, Vol 24 No 4, Nov 2004:303-306.

Özden, S., Mendes, M., "The Usage of Multiple Correspondence Analysis in Rural Migration Analysis", NEW MEDIT. A Mediterranean Journal of Economics, Agriculture and Environment, (4) 2005:36-41.

Özden, S., Atmis, E., "The Mountain-based Culture of the Taurus Yörüks: Cultural and Economic Approaches", Journal of Modern Turkish Studies (2006), 3/2:157-165.

Atmis, E., Özden, S., Lise, W., "Public participation in forestry in Turkey", Ecological Economics, 62(2007):352-359.

Atmis, E., Özden, S., Lise, W., "Urbanization Pressures on the Natural Forests in Turkey: An Overview", Urban Forestry and Urban Greening, 6(2007):83-92

Polonya'da Türkiye Hakkında Basılmış Yayınlar (2000-2007)

Öztürk Emiroğlu-Ewa Warowicka, Mevlana, Drukarnia Publisher, Warsaw 2007, p.112 (Türkçe-Lehçe)

Janusz Janczewski, Nasreddin Hodza, Dialog Publisher, Warsaw 2006 (Lehçe)

Dariusz Chiocki-Marzena Godinska, Adampol-Polonezköy, University of Warsaw Publisher, Warsaw 2006, p.215 (Lehçe)

Jan Ciopinski, **Ksiğga dobrych rad Yunus Emre**, Dialog Publisher, Warsaw 2005, p.220 (in Turkish-Polish)

Öztürk Emiroğlu, **Grupy literackie w Turcji**, University of Warsaw Publisher, Warsaw 2004, p.156, (Türkçe)

Kemal Atatürk Droga do nowoczesności, (Translator: Katarzyna Pachniak), Dialog Publishers, Warsaw 2004, p.417 (Lehçe)

Lucyna Antonowicz-Bauer, **Tureckie opowiesci morskie**, Czas Publishers, Wilno 2004, p.170 (Lehçe)

Lucyna Antonowicz-Bauer, **İstanbul Şiirleri- Wiersze Stambulski**, Warsaw 2003, p.112 (Türkçe-Lehçe)

Leksykon wiedzy o Turcji, (Red. Tadeusz Majda), Dialog Publishers, Warsaw 2003, p.300 (Lehçe)

Antony Sarkady, **Plone ide-Yunus Emre**, Biblioteka Telgte Publishers, Warsaw 2002, p.88 (Lehçe)

Malgorzata Labecka Koecherowa-Andrzej Ananicz, **Z serca do serc-Yunus Emre**, Warsaw 2002, p.101 (Türkçe-Lehçe)

Öztürk Emiroğlu-Agnieszka Zastawna; **Wybor artykulow z polskiej prasy miedzywojennej na temat Turcji**, Dialog Publishers, Warsaw 2001, p.316 (Lehçe).

Tadeusz Majda, **Jezyk Turecki**, Dialog Publishers, Warsaw 2001, p152 (Lehçe).

Marian Balczewski, **Znajomosc edukacji Turkow osmanskich w Polsce**, Dialog Publishers, Warsaw 2001, p.281 (Lehçe).

Jerzy S. Latka, **Odaliski, poturczency i uchodzczy z dziejow polakow w Turcji**, Univeritas Publisher, Krakow 2001, p.210 (Lehçe).

Marian Balczewski, **Gry i zabawy Turkow osmanskich**, Dialog Publishers, Warsaw 2000, p.245 ((Lehçe).

Dariusz Kolodziejczyk, **Turcja**, Trio Publishers, Warsaw 2000, p.270 (Lehçe).

KÜNYE

bülten, Kültür Araştırmaları Derneği tarafından, sanal ortamda ve ücretsiz olarak üç ayda bir yayımlanır.

ISSN 1302-924X,   Temmuz-Eylül 2007, Sayı 29

Kültür Araştırmaları Derneği,

İnebolu Sok. No:9/4

Set st /Kabataş

34427 İstanbul

Tel/Faks (212) 292 22 29

<http://www.kulturad.org>

KAD adına sahibi

Gönül Pultar

gpultar@kulturad.org

İdari İşler Koordinatörü

Şule Tarakçioğlu

suletar@kulturad.org

Editör

Nazan Haydari Pakkan

Maltepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radio, Sinema ve TV Bölümü

nazanhaydari@yahoo.com veya nazanhaydari@maltepe.edu.tr

Kültür Araştırmaları Derneği, disiplinlerarası bilimsel bir yaklaşımla, tarihsel ve karşılaştırmalı kültürel araştırmalar yaparak kuram ve yöntemler geliştirmek, uygulamaya yönelik çalışmalar üstlenmek ve desteklemek amacıyla 1999 yılında oluşan Türkiye Kültür Araştırmaları Grubu'nun devamı olarak 2005'te kurulmuştur.

Derneğin etkinlikleri konusunda bilgi almak ya da temasa geçmek için

<http://www.kulturad.org> adresine,

bülten in daha önceki sayılarına ulaşmak için

http://www.kulturad.org/id_43 adresine başvurulabilir.